

ڈاکٹر عبدالرؤف (رؤف راز)

اسسٹنٹ پروفیسر انسٹیٹیوٹ آف بلوچی لینگویج اینڈ کلچر، یونیورسٹی آف تربت۔

بلوچی بتل و تب و میل

Dr. Abdul Rauf (Rauf Raz)*

Assistant professor, Institute of Balochi language and Culture
University of Turbat.

*Corresponding Author:

Trends and Attitudes in Balochi Proverbs

Proverbs constitute an important part of the cultural, social, and intellectual heritage of any language. Balochi proverbs likewise reflect the collective wisdom, worldview, values, customs, and social attitudes of Baloch society. This study examines the trends and attitudes embedded in Balochi proverbs. The primary objective is to explore the extent to which these proverbs represent the cultural, moral, economic, and psychological tendencies of the Baloch community. A descriptive and analytical approach has been employed to analyze selected subject of Balochi proverbs. The findings reveal that themes such as bravery, hospitality, honor, love and affection, collective responsibility, and social relationships are prominently represented in Balochi proverbial expressions. At the same time, some proverbs also reflect social inequalities, gender perceptions, and class-based attitudes prevalent in society. Furthermore, despite contemporary social changes, Balochi proverbs continue to retain their semantic and cultural significance and serve as an effective source for understanding the intellectual and social trends of Baloch culture. This study highlights the importance of proverbs in Balochi folklore and linguistic studies and suggests further avenues for future research in this field.

Key Words: *Balochi Proverbs, Baloch Culture, Folklore, Social Values, trend.*

بتل دنیا ہر زبان ء کو بہن ترین مڑیانی تھا شمار بیت۔ زبان ہمنچو کو بہن تر بیت آئی ء بتل امبار مستر ء شاہیگان تر بیت۔ بتل زبان ء شیر کن ء تام دار کن انت زبان رسانک ء مسترین وسیلگ انت زبان ہمنچو کہ شیر کن ء تامدار تر بیت رسانک شتر تر بیت۔ زبان ء لبز کہ بر اہدار بت پر معنابنت زبان شیر کن تر بیت

"لبز ہما و ہد ء کار آمد ء پر معنابنت کہ آگوں دگہ لبز اں یکجاہ گوشتگ بہ بنت چشیں لبزانی سر ء یا اخر ء ہر لبز کے کہ کار مرز بیت ہما لبز یکجاہی ء معناد کینت ء اے معنا گوں ہما معنا ہاں بازو ہد ء دپ نہ ورنت کہ آلبز یا لبزانی وئی چند ء مطلب بہ بیت چوش کہ لبزے ء گوں دومی لبز اں ہواری ء معنکم ء گینت بنت ِ یا آئی ء فکری ء دود ء ر بیدگی مطلب جتا بوت کن انت۔ چوشیں یکجاہیں لبز بتل ء گشتن ء دروشم ء دیماکا انت۔" (۱)

بتل ء را ایو کہ کسان کسانیں رد گشتگ گورے تہر ء زیادتی ء گیشی یے بیت بتل راجانی چیدگ ء نشان انتچا گردی زند ء ہما آدیگ انت کہ راجانی گم ءوشی ء ہوار ہمک روچی زند وڈ شری ء گندگ بت۔ راجانی کیلو انت اوں ہر زبان ء بتل ہماراج ء تب ء حساب ء ٹہینگ بوٹگ انت۔" (۲)

"علمائے عمرانیات کسی ملک کی کہاوتوں ضمن الامثال کو بہت اہمیت دیتے ہیں کیوں کہ کہاوتیں قدیم سماجی فکر معاشرتی روابط اور کسی سماج میں رہنے والے اشخاص کے سماجی اقدار کی مظہر ہوتی ہیں" (۳)

گیشتریں بتل پیشدر دار انت۔ وئیل ء واکیبانی آسر ء سازگ بوٹگ انت ایشانی تہاپنت ء سوج مان، بازیں بتل تزن ء شگان انت۔ چوش کہ؛ دست ہر ء نہ رسیت کرگ ء پالام کن ءے۔ یا اے بتل انت، داتگیں دادانی پداں نامرد جن انت۔

بتل شعر ء ردانک ردو وڈا است انت ہما شعر کہ آہانی تہاپنت ء سوج یا حکمت مان بوٹگ مردماں تیوگیں شعرے یات نہ بوٹگ انت یا کت نہ کتگ انت بلے ہما بند آہانی تہا حکمت ء دانائی در ابوٹگ ء راج ء تب ء مزاج ء حساب ء بوٹگ انت راجی قدر ء کیلوانی رد ء گشتگ بوٹگ انت گڈا پہ مثال کار مرز بوٹگ انت ء کم کم ء رواج گپتگ انت ء بتل جوڑ بوٹگ انت۔

"بلوچی ء بازیں بتلے بلوچی شعر ء شاعری ء بخشگیں داد انت اے بتل مز میں شاعرانی جو انیں گپتارانی و شیں ء اولسی پندیں لہتیں کڑی ء گالانی پیم ء رواج گپتگ انت درائیں اولس

ء سچھیں شعر ء گیتار تہ یات بوت نہ بنت بلے دلپندیں کڑیان ء پہ دل یات کنگ ء وتی ہموچی
زند ء گپ ء تران ء مجلس ء دیواناں جنت اش۔۔۔۔ بلوچی ء شعر ء شاعری ء درا کپتنگیں بتل
سک بازانت۔" (4)

اے گپ اوں ادا پدربوت کہ بتل سائی چیزے نہ ات بلکن در سائی انت آوت راجانی تب ء کپ ایت
ء رواج گیت زور رواج دینگ نہ بیت۔ بتل چوش کہ سائی نہ انت پمشکہ اے انفرادی نہ بیت مدام اجتماعی انت، راج ء
قوم ء اجتماعی نفسیات انت پمشکہ گنگ بیت کہ اگاں یک راجے تب ء زانگ لوٹے گدا آئی ء گیدی لبزانک ء بوان ء
بچار۔ غلام فاروق اے بابت ء نبشنتہ کنت؛

"بتل یک قوم ء راجے ء تاریخ، زند رہند، دود ء ریدگ رسم ء رواج، تب ء نفسیات ء قدر ء
سپتانی شون دارانت۔" (۵)

چوش کہ بتل راجانی قدر ء سپت انت، زند رہند انت پمشکہ ایشی ء ارزشت ہر دور ء بارگ ء است بوگک ء
است انت ایشی ء ارزشت ء تہانچ وڈیں کی نیاتلگ۔ غلام فاروق دیسترا اے دعویٰ اوں کنت کہ بلوچی زبان ء بتل انچو
بتل است ہم ساگیں دگہ بچ زبان ء نیست۔ ہر کس وتی زبان ء دوست دار ایت، وتی زبان ء ساڑا ایت بلے اے دعویٰ
کنگ کہ بلوچی ء بتل چہ ہساگیں زبانان گیشتر انت پٹ ء پول لوٹ ایت۔ البت ء اے گپ پہک ء تچک انت کہ بلوچی
ء بتل سک بازانت پرچہ کہ بلوچی زبان ء بن دپتر سک کوہن انت زبان ہمنچو کوہن بیت آئی ء بتل امبار ہمنچو مزن
بیت چیا کہ بتل زبان ء بنکی ہماہے زبان ء جوڑ بوگک ء گوں بتل اوں جوڑ بیت۔ بلوچی دوہزار ء پنج سد سال ء گین
کوہنیں زبانے البت ء اے گپ ء بچ بھکے نیست کہ بلوچی بتل امبار مزن انت ء زند ء مزن میں تکانی سرا بے ہسائیں
بتل دست کپ ایت گنگ ء مول ء مراد ایش انت کہ نہ ایو کہ از می حساب ء بلکن بن گپی سر شون ء اوں بلوچی بتل
سک شایگان انت۔ دیسترا ء لہتیں ڈ لگیں بن گپ دینگ بوگک ء انت۔

مالی: مال یا معیشت انسان ء زند ء مز میں ارزشتے دار ایت زند ء ہر ء پھنات ء دست بجن ءے آ آئی ء پد
گران ء معیشت ء نیمگ ء کا انت۔ معیشت چاگرد ء مات ہڈانت، چاگرد ء دیروئی ء مز میں کردے پیلو کنت۔ ہر چاگرد
ء مالی جاو رگیگ ء گوم بہ بنت آچاگرد ء جہڑہ ء جبال کتر بنت۔

"اقتصادی و مالی حالت راجانی تہا مز نہیں کارے کنت و انسانانی زندہ تھا آنہی درائیں کاروبار،
تعلق، نندو نیادہ ہینوک دی گیشتر ہمیش انت بلوچ راج دی اقتصادی و مالی سنگ و قدرانی
باروا انکہ بتل کہ بلوچی و ہست بلکیں دگہ ہج زبان و نیست،"^(۱)

بلوچی و مالی بتلاں وان و انچوش سماہیت کہ اے بتل انچائیں مردماں نہ گیشنگ انت بلکن معیشت زانت بوتگ
انت، اقتصادیات و درائیں نازرکی آں سرپد بوتگ انت۔ آہانی دیدن سک تیز بوتگ چوش کہ جہل و بتلاں اے
سرپدی رس ایت کہ آہانی دیدن و مشاہدہ چنچو مز ن بوتگ

- آرگاں جاہے بن سنگ و چہ و ت کم کن وے۔
- شریک داری و دیگ نہ گردیت
- شد و مردگوں مزار و میڑبتنگ
- ہشک و نندگ و ناہ و گدگ کنگ۔
- لاپ کہ گراہت دننان سنگ پروشیت۔
- کم کیمت بے ہلت نہ انت۔
- مال گور و گوشت گا ہمیش و چنگ انگ۔

مہر و دوستی: بلوچی بتلانی یک مز نہیں بن گپے مہر و دوستی انت چوشیں بے شماریں بتل بلوچی و دست کپ
ایت کہ مہر و دوستی و بابت و انت۔ چونانی و ہرج زبان و مہر و دوستی و بن گپ و سرا بتل باز انت پرچہ کہ مہر یک
انچیں جذبگ و مارشے کہ بنی آدم ابرم و مان انت۔ ہر انسان مہر کنت، مہر و جذبگ و مارشے و دار ایت۔ مہر یک
نیمگے طاقت و ہستی یے و دومی دیم و پچارے نوری یے اوں۔ پدا اوں اگاں بنی آدم و زندہ و چہ مہر و دوستی و بے
بہائیں مڈی کنتگ بہ بیت تاں زندمان تامور و ویران بیت۔^(۲) مہر و دوستی و سرا بلوچی و چندے بتل اے وڈ و
انت۔

- مہر بہ بہاگت نہ بیت۔
- دل کہ نہ کشیت نان تاگ و سرا نہ پیشیت
- بہ مر پمانی و کہ مریت پٹو
- دل کو تلی چیزے نہ ات

• دوستی پہ دوری نہ روت۔

• چہ لگورء دوستیء مردء دژ منی شرترا نت۔

چرے بتلاں چہی نہ ایو کہ مہرء ارزشت پدران ت بلکن مہرء دوستیء زوراوری اول درانت۔

دلیریء بہادری: بلوچ چاگردء تہا دلیریء مزن مردیء ارزشت بازانت۔ بلوچ چاگردء دلیریء مزن جگریں کارستاں مدام ساڈا ہگ بیت تری آدژ من ء ٹولیء کٹم ء بہ بیت ہے رنگ ء بزدل ء لگوریں کارست مدام ایر جنگ بنت۔ بزدل ء بیگ ء چاگرد ء ڈا قبول نہ کنت۔ بلوچ ء بند پتر چارگ ء ٹپاسگ بہ بیت تاں بازیں جنگی و نیل ء واکینانی تہا گندگ بیت کہ بہ بہادریء دلیری کہ کارستاں جنگ کنگ وتی سر بہادانگ انت پر اہاں موتک آرگ نہ بوتگ بلکن سوت ء ہالو جنگ بوتگ پر اہاں نازکنگ بوتگ ء اگاں کسے چہ جنگ ء پڑا تنگ گڈا پر اہاں موتک آرگ بوتگ۔ ٹچک پہ مردء بلوچ چاگردء تہا مز نیں عیسیٰ زانگ بیت۔ تنگلیں سرء واستہ زمین تک ترا بیت۔ جہل ء بتلاں چہ زانگ بیت کہ دلیریء جوں مردی بلوچ چاگردء چوں چارگ بیت

• مرد پہ نام ء مریت نامرد پہ نان ء

• مردء چم سہرانت

• آمر دکہ میاراں جہل انت نیم روج ء نہو پھاں کلاں

• مردء دیما گندے نامرد ء پشت ء

• مردء دشتر نہ روت نامرد ء جن روت

چرے بن گیاں ابید دکہ بازیں بن گیاں سراچوش کہ میر گیری، ڈیھ دوستی، لُج ء میار، قول ء کرار، ذات ء زریات، دژ منی مارشت ء روضتانی شعری ء ردانکی بازیں بتل است۔ اے بتل نہ ایو کہ زبان ء تاملاری ء اثر انگیزی ء وددین انت بلکن راجی کیلوانت، زندء تجربہ ء مشاہدانی عکس انت۔

آسر: بلوچی بتل ء دامن سک ء پراہ ء شایگان انت ہزارانی ہساب ء بلوچی ء دکہ دگہ بن گیاں سرا بتل است بلوچ ء تاریخ ہے گشیت کہ بلوچ کوہ ء جنگلاں سرگرداں بوتگ یک جا ہے ء نہ نشنگ ء سما کم نہ بوتگ ایشی ء سبب وت ماوتی مڑ ء جنگ ء ابید مال چاری اول بوتگ اے درپہ دریء ہزاراں تجربہ ء زانت بلوچ ء دانگ۔ بلوچی بتلانی

ٹپاسگ ء جی زانگ بیت کہ بلوچ ء گورا وژڈم سک باز انت۔ ء ہورت چاریں راجے، ہر چیز ء ہورتی ء گوں چار
ایت۔ اے حاصیت نہ ایو کہ بتل ء تہاگندگ بیت بلکن تیوگ ء گیدی لبزانک اے حاصیت ء سر رچچ انت۔

شون دات

- ۱۔ شے رگام، بتل ء گوشتن ء گالبند (چاپ دوئم)، کونہ، بلوچی اکیڈمی، 2017، تاکدیم، 5
- ۲۔ زاہد شکور بلوچی کوہنیں ردانک راجدپتری ء چار ء تپاسی وانشت (پی ایچ ڈی مقالہ) غیر مطبوعہ، 2021، تاکدیم 182
- ۳۔ صلاح الدین، ڈاکٹر، ضرب الامثال اور محاورات، لاہور، اظہر پبلشرز۔ ندارد، تاکدیم، 4
- ۴۔ ندیم غفار، کرم، کونہ، بلوچی اکیڈمی، 2010، تاکدیم، 6
- ۵۔ غلام فاروق، بتل، گشتن، پڑداتک، گھنٹ (پیش لبز) تپ، وفالبرانکی مجلس، 2010، تاکدیم 12
- ۶۔ ندیم غفار، کرم، ت 17
- ۷۔ زاہد شکور بلوچی کوہنیں ردانک راجدپتری ء چار ء تپاسی وانشت، تاکدیم، 200